

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Mirela Marta Banach

Celem niniejszej rozprawy doktorskiej jest analiza porównawcza, w szerszej perspektywie transnarodowej, procesu rozprzestrzeniania się niezależnej prasy ruchu NSZZ Solidarność w Europie Zachodniej w latach 1981-1989 oraz jej roli na kształtowanie zachodnioeuropejskiej opinii publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem Francji i Włoch. Punktem wyjścia do zrozumienia tego zjawiska jest rekonstrukcja mechanizmu funkcjonowania podziemnej, informacyjnej sieci Solidarności na Zachodzie, na tle współczesnych wydarzeń politycznych. Zakreślone w pracy ramy czasowe zamykają się w latach 1981-1989, a więc od momentu ogłoszenia stanu wojennego w Polsce 13 grudnia 1981 r. do porozumień Okrągłego Stołu z lutego-kwietnia 1989 r.

Praca nie koncentruje się zasadniczo na analizie działalności opozycyjnej Solidarności ani charakterystyce funkcjonowania i rozwoju jej maszyny wydawniczej w Polsce, lecz- uznając ją za niezbędną przesłankę do zrozumienia tego zjawiska w całej jego złożoności- na dogłębnym przeanalizowaniu jej działalności informacyjnej po drugiej stronie żelaznej kurtyny. Dla celów badawczych uwzględniona została koordynacja różnego rodzaju inicjatyw opozycyjnych w Europie Zachodniej, wśród których na pierwszy plan wysuwa się konspiracyjna działalność wydawnicza jako specyficzna forma masowego oporu oraz walki o wolność słowa, a zarazem środka do zdobycia i utrzymania politycznego poparcia dla działalności opozycyjnej na Zachodzie.

Zgodnie z powyższym założeniem badawczym w pierwszym rozdziale szczególna uwaga jest poświęcona analizie procesu rozwoju polskiego ruchu dysydenckiego w okresie od 1956 r. do powstania Solidarności. Rozdział pierwszy opisuje także fenomen narodzin niezależnego i samorządowego związku zawodowego w Polsce pod kątem ewolucji solidarnościowej myśli społeczno-politycznej, jak również wpływ katolicyzmu polskiego w tworzeniu tzw. „społeczeństwa równoległego”. Druga część rozdziału ma na celu analizę struktury redakcyjnego skrzydła Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ Solidarność (TKK), utworzonej 22 kwietnia 1982 r. jako tajnego organu koordynującego działalność regionalnych struktur Solidarności, zdelegalizowanych w stanie wojennym.

Punktem wyjścia rozważań drugiego rozdziału rozprawy jest zbadanie działalności Biura Koordynacyjnego Solidarności za granicą w Brukseli jako naczelnej placówki reprezentującej Solidarność poza granicami Polski, a także spełniającej funkcje biura ds. zagranicznych krajowego kierownictwa Związku, regulującą zagraniczne struktury wsparcia TKK. W dodatku szczególny nacisk położony jest na zbadanie roli oddziału biura brukselskiego z siedzibą w Paryżu, specjalizującego się w selekcji i rozpowszechnianiu informacji Solidarności w Europie Zachodniej jako kuźni wolnej myśli i autentycznej formy wpływu na opinię publiczną poza żelazną kurtyną.

Pierwsza część trzeciego rozdziału stanowi rekonstrukcję ciągłego charakteru zagranicznej działalności wydawniczej Solidarności, poprzez analizę zawartości czasopism „Solidarność News” i

„Biuletyn Informacyjny”, wydawanych w Europie Zachodniej. W drugiej zaś części przeanalizowane są materiały redakcyjne zza żelaznej kurtyny jako dowód rozpowszechnienia podziemnych publikacji w Europie Zachodniej, w celu zbadania poziomu rozpowszechnienia prasy niezależnej jako uprzywilejowanego i najbardziej strukturyzowanego kanału podziemnej walki Solidarności.

W czwartym rozdziale przedmiotem badań jest analiza wsparcia Solidarności przez zróżnicowane środowiska zachodnioeuropejskie (osoby fizyczne, stowarzyszenia, Kościół, organizacje, komitety poparcia), z próbą odpowiedzi na pytanie jakie skutki wywarła zagraniczna działalność Solidarności na debatę publiczną i polityczną w Europie Zachodniej.

Końcowy rozdział rozprawy doktorskiej analizuje fenomen prasy podziemnej Solidarności pod kątem związku przyczynowo-skutkowego między jej rozpowszechnieniem i rolą w latach 1981-1989 w Europie Zachodniej. Ostatnia sekcja rozdziału podkreśla dodatkowo stopień wkładu walki Solidarności w dziejach transformacji systemu komunistycznego w Polsce i innych krajach bloku wschodniego.

W części końcowej znajduje się aneks, zawierający dokumenty i druki związane z podziemną siecią informacyjną Solidarności, mając na względzie potrzebę zilustrowania omawianych zagadnień.

Celem badań jest więc próba rekonstrukcji przepływu informacji „do i z wolnego świata” oraz rola ruchu Solidarności w tym zakresie. Podkreślone jest znaczenie propagandy owego „społeczeństwa równoległego” oraz przepływu alternatywnych informacji w stosunku do oficjalnej propagandy PRL. Oprócz rekonstrukcji wzajemnych połączeń pomiędzy strukturami wymienionych powyżej dwóch sieci informacyjnych- niezależną zagraniczną oraz podziemną krajową- została przeanalizowana dynamika owej działalności informacyjnej (wsparcie na odległość, wymiana informacji i pomoc materialna) oraz jej europejskich kanałów.

W badaniach dotyczących znaczenia europejskiej sieci informacyjnej Solidarności występuje znaczna luka. Jak dotąd nie ukazało się opracowanie naukowe będące analizą, o charakterze transnarodowym, prasy podziemnej Solidarności w latach 1981-1989 i jej wpływu na kształtowanie opinii publicznej w Europie Zachodniej. Niniejsza praca ma więc na celu rzucić nowe światło na aspekty związane z funkcjonowaniem polskiej prasy podziemnej na Zachodzie i wypełnić istotną lukę istniejącą w naukowej literaturze przedmiotu. W rozprawie zastosowana została metoda historyczno-porównawcza, wsparta analizą źródeł archiwalnych zdeponowanych w archiwach europejskich oraz zastosowaniem metody jakościowej wywiadów pogłębionych.